



UNIVERSITY OF OSTRAVA

FACULTY OF ARTS
DEPARTMENT OF ENGLISH AND AMERICAN STUDIES

Reální 5, 701 03 Ostrava 1, Czech Republic

Oponentský posudek habilitační práce PhDr. Martiny Pavlíkové, Ph.D.

Odraz Kierkegaardovho vnímania človeka a spoločnosti v dielach modernej americkej literatúry

Kladem předložené habilitační práce Martiny Pavlíkové je její interdisciplinární charakter. Autorka v ní hledala a také nacházela styčné body mezi literaturou a filozofií, konkrétněji dopad filozofického myšlení dánského filozofa a teologa Søreny Kierkegaarda na díla tří amerických spisovatelů – Walkera Percyho, Don DeLilla a zejména Wystana Hughy Audena, ačkoliv osobně posledního z nich vnímám spíše jako součást britské literární tradice. Ostatně v textu je později o tomto autorovi přesněji referováno jako o angloamerickém spisovateli.

Kierkegaard je obecně považován za průkopníka filozofie existencialismu a právě existenciální prvky ve zkoumaných literárních dílech jsou oprávněně v zorném poli autorčina výzkumu. Předmětem jejího odborného zájmu je vliv tohoto myslitele na tvorbu všech těchto tří významných představitelů moderní literatury, přičemž práce průkazně ilustruje, jak se Kierkegaardovy koncepty promítají do jejich děl a jak je do své tvorby nejen implantují, ale zároveň i rozvíjejí a přetvářejí, což se doktorce Pavlíkové podařilo objasnit zejména na textech Audena. Čtenáře seznamuje s reflexí Kierkegaardova pojetí strachu, zoufalství, úzkosti, osamělosti, utrpení, neklidu, všednosti a dalších existenciálních pocitů moderního člověka v konzumní společnosti technokratické doby. Významný prostor je také věnován Kierkegaardovu vztahu ke křesťanství a jeho náboženské víře, které jsou probírány ve vztahu k probíraným literárním textům. K nejpodnětější částem práce patří pasáže, v nichž autorka aplikuje Kierkegaardovy ideje na texty jednotlivých tvůrců a nachází mezi nimi analogie jakož i odlišné nuance. Abych byl konkrétnější, zdařilá je například autorčina aplikace jeho tří stádií bytí člověka – estetického, etického a náboženského.

Po úvodní části, v níž nás autorka seznamuje s nejobecnějšími projevy vlivu dánského filozofa na Percyho, DeLilla a Audena, se 1. kapitola soustředí na román amerického jižanského spisovatele Walkera Percyho *The Moviegoer*. Vliv Kierkegaarda dokumentuje na

postavě románového protagonisty Brinxe při jeho líčení zoufalství, absence smyslu života či jeho cíle a prázdnoty v zajetí konzumní společnosti. V této souvislosti poukazuje na dva druhy zoufalství – vědomé a nevědomé. Na tomto románu se dobře interpretuje téma všednosti, pohrůbávající individualitu, což autorka ve své analýze bohatě zužitkovala. Zároveň ukázala, jak v Percyho pojetí ponoření do každodennosti vede ke ztrátě životního smyslu, provázené zmíněným zoufalstvím a permanentní úzkostí. Snahu o vymanění se z existenciální krize objasňuje Kierkegaardovým konceptem rotační metody.

Audenovi jsou věnovány hned tři kapitoly. Zatímco 2. kapitola je zaměřena na spirituální aspekt básnickovy tvorby ve spojitosti s křesťanskou vírou a téma lásky a utrpení, ve 4. kapitole je akcentováno zobrazení utrpení v básni „The Age of Anxiety“ a komplexnější pohled na Audena dotváří 6. kapitola, v níž Martina Pavlíková osvětluje Audenovu „tvořivou kolizi“ s Kierkegaardem, přičemž tímto označením myslí ten okruh idejí, v nichž se básník dostal se svým duchovním učitelem do nesouladu. Tato čtenářsky náročná a zároveň podnětná kapitola zahrnuje celou řadu otázek, např. vliv Kierkegaardovy inverzní dialektiky na Audena, návrat ke křesťanské víře, relaci abstrakce k realitě, přijetí Kierkegaardova paradoxu, „skok do víry“ atd.

Postmodernímu spisovateli Don DeLillovi je vyhrazena poněkud méně koherentní 3. kapitola, zabývající se mimo jiné technologickým pokrokem ve vztahu k lidství, a 5. kapitola, interpretující známý DeLillův román *Falling Man*, jeden z těch, které v americké literatuře reagují na teroristický útok proti Spojeným státům. I tato kapitola poněkud trpí roztržitostí, když se například uprostřed analytického textu zcela zbytečně objevuje výčet všech dosud napsaných autorových románů (s. 65). Způsob argumentace, který by lépe ozřejmil Kierkegaardův vliv na DeLilla, je zde ve srovnání s Audenem méně přesvědčivý.

Zde se dostáváme k některým problémům této práce. Ta je poznamenána určitou nesourodostí, nekonzistentností a nevyvážeností navzdory tomu, že jejím jednotícím prvkem je osobnost dánského myslitele a jeho filozofické, teologické, psychologické, ale i básnické uvažování. Ona oslabená kompaktnost pramení z toho, že se tato habilitační práce skládá ze šesti studií již publikovaných v různých periodikách a v různém období. Samostatně otištěné studie samy o sobě bezesporu plní svou funkci a mají svou publikační hodnotu, nicméně jejich takto volné uspořádání v celku má za následek, že práce působí nesoudržně. Domnívám se, že si autorka měla najít více času na úpravu jednotlivých kapitol tak, aby sjednotila svůj přístup ke zkoumanému tématu a vyhnula se redundantnímu opakování již vyřčených faktů. Projevuje se to i v maličkostech, například opakovaném uvádění roku narození a úmrtí probíraných autorů. Hned dvakrát je čtenáři podána informace, že Auden opustil Evropu kvůli

Hitlerově vzestupu k moci (s. 42, 59). Na str. 21 se dočteme, že se „televízne sety, automobily, lietadlá, počítače a nukleárne zbrane“ staly „fyzickým fenoménom“ a totéž je nám pro jistotu pripomenuto v anglickej verzii na str. 65 a v modifikovanej podobe ešte na str. 48, kde jsou pro změnu prezentovány jako psychologický jev. Obdobně je Kierkegaardovo přirovnání úzkosti k člověku stojícímu na okraji vysokého domu nebo skály v úvodu na str. 9 znovu zopakováno tentokrát v angličtině ve 4. kapitole (s. 58). Přímo rušivě ovšem na mne působilo užití stejných citací Audenových veršů, např. „About suffering they were never wrong...“ na str. 12 a 43, „In Brueghel’s Icarus, for instance: how everything turns away...“ (s. 12 a 44), „Finally, hair-raising things / that Hitler a Stalin were doing“ (s. 10 a 59), „I sit in one of the dives / On Fifty-Second Street“ dokonce třikrát (s. 13, 42, 60-61). To se týká i identických citací z románu Percyho (s. 26, 34). Bylo nutné v kapitolách o DeLillovi použít naprosto stejnou citaci kritika Harolda Blooma, navíc velice povšechnou a z nepřímého sekundárního zdroje (s. 48-49, 64)? Takových zbytečných repeticí je v práci povícero, přitom stačilo jednotlivé kapitoly upravit. Nekonzistentnost se projevuje i v obsahové náplni kapitol – zatímco 1. kapitola o Percym přináší biografický úvod (podle mne v habilitační práci zbytečný), u dalších dvou autorů je vynechán. Zůstává mi nejasný důvod zařazení 3. kapitoly, která pojednává o několika románech DeLilla, ale bez jakékoliv vazby na Kierkegaarda, o němž v ní nepadne ani jedna zmínka, takže tato část v mých očích představuje odklon od ústředního tématu práce a její zakomponování na mne působí neústrojně.

Nevyrovnanost práce je dána asymetrickým zastoupením všech tří autorů, ale chápu, že v centru autorčina odborného zájmu je zřejmě Auden, což může být důvodem, proč je mu věnována největší pozornost. Oceňuji rozsáhlou bibliografii, svědčící o autorčinu zaujetí pro dané téma, na druhé straně se v příliš velkém množství citací ztrácí její vlastní původní kritický hlas. Interpretaci textů by prospělo jít do větší hloubky, zvláště v těch pasážích, kde se autorka u občas dlouhých ilustračních citací omezuje na pouhý stručný komentář. Do textu se vloudilo několik drobných nepřesností. Zřejmě vinou překlepu (není ojedinělý) se datuje teroristický útok na newyorský World Trade Center mylně do září roku 2011 (s. 21), frankofonní oblast New Orleansu je nesprávně lokalizována do státu Georgia namísto Louisiany (s. 89).

Již zmíněná nekonzistentnost se projevuje i ve formální stránce práce. Nemyslím tím ani skutečnost, že první a poslední kapitola jsou napsány ve slovenštině a ostatní v angličtině, jako spíše bilingvní text v rámci jedné kapitoly. Lze také pochopit citace z dosud do slovenštiny nepřeložených primárních zdrojů, nicméně z výchozího do cílového jazyka mohly být převedeny alespoň citace ze sekundárních materiálů. Výjimkou je autorčin překlad části

Audenovy básně o Atlantidě, což oceňuji, ačkoliv nebylo nutné v překladu užívat pod vlivem anglofonní poezie u každého verše velké počáteční písmeno. Kuriózní je pak referovat v textu ve slovenštině o vlámském malíři jako o Pieteru Brueghelu the Elderovi (v genitivu „the Eldera“ – s. 12), když jde prostě o Brueghela staršího. Nejednotnost je patrná i ve stylistické rovině kapitol; odlišnost je markantní v poslední kapitole, která je esejistického ražení. Proto v ní nevádí na rozdíl od předešlých kapitol subjektivní tón, který je jinak v rozporu s objektivním stylem akademického psaní (mám na mysli např. hodnotící atributy jako „outstanding novel“ – s. 66, „masterfully composed inner dialogues – s. 72 – pak je ovšem nutno rozvést, v čem spočívá jejich výjimečnost). Nejednotnost provází i grafická podoba citací, titulů knih, básní, článků apod., kolísání mezi kurzívou a standardním písmem (a to dokonce uvnitř kapitol), a to často proti normovým zvyklostem. Tak se obloukem opět dostávám k problému potřeby důkladného redigování jednotlivých kapitol (nikoliv „papers“, jak se v „anglických“ kapitolách píše), které by sjednotilo všechny formální nedůslednosti.

Abych však nevyvolal dojem puntičkářství, chtěl bych zdůraznit, že pro mne je nejpodstatnější obsahová stránka práce. Přes některé své kritické připomínky považuji jednotlivé kapitoly za myšlenkově podnětné a je evidentní, že za jejich obsahovou náplní stojí velký kus výzkumné práce. Navíc je nutno vzít v úvahu, že si autorka vybrala nelehké téma, jímž v našem kontextu obohatila pohled na diskutované autory. Z tohoto důvodu posuzovanou habilitační práci doktorky Martiny Pavlíkové **doporučuji k obhajobě**.

Václavovice 17. 8. 2021

doc. PhDr. Stanislav Kolář, Dr.
Katedra anglistiky a amerikanistiky
Filozofická fakulta Ostravské univerzity